

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 208/19

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט א' שטיין

העותרים: 1. עו"ד שחר בן מאיר
2. עו"ד תמר בן-פורת

נגד

המשיבים: 1. שר החינוך
2. היועץ המשפטי לממשלה
3. חברי ועדות השופטים של פרס ישראל

בשם העותרים: עו"ד שחר בן מאיר

בשם המשיבים: עו"ד יונתן נד"ב

פסק-דין

השופט א' שטיין:

1. לפנינו עתירה למתן צו על תנאי נגד המשיב 1, שר החינוך, אשר יחייבו לבוא לפנינו וליתן טעם מדוע לא ישנה את הרכב ועדות השופטים אשר מונו על ידיו בהתאם לסעיף 18 לתקנון פרס ישראל, כך שלפחות מחצית מיושבי ראש הוועדות וחבריהן תהיינה נשים.

2. עתירה זו הוגשה על רקע מיעוט זכיות של נשים בפרס ישראל ביחס לשיעורן באוכלוסייה – כיום שיעור הזכות עומד על כ-15% מכלל הזוכים. לטענת העותרים, מיעוט הזכות נובע מהטייה מובנית בוועדות השופטים לבחירת זוכי פרס ישראל (להלן: הוועדות), שכוללות רוב גברי מובהק אשר נוטה לבחירת גברים כזוכים. לשיטת העותרים, מצב דברים זה מוביל לא רק למיעוט זכיות של נשים בפרס ישראל, אלא גם להדרתן מהמקצועות המדעיים ולהנצחתה. העותרים מדגישים כי אינם מבקשים להבטיח כי מחצית מהזוכים בפרס ישראל תהיינה נשים, אלא רק כי ייצוג נשים בוועדות יהא שווה

לזה של גברים – עיקרון שיקיים את האמור בסעיף 6א(א) לחוק שיווי זכויות האשה, התשי"א-1951 (להלן: חוק שיווי זכויות האישה).

3. ביום 20.3.2019 נשלח אל העותרים מכתב מאת מחלקת הבג"צים שבמשרד המשפטים ומאת משרד החינוך (להלן: המכתב). המכתב בישר להם כי בשנה הרלוונטית לעתירה, שנת 2019, נשים מהוות כשליש מיושבי ראש הוועדות וכ-45% מחבריהן. לאור האמור, נתבקשו העותרים במכתב למחוק את עתירתם. המכתב אף הבהיר כי משרד החינוך "רואה חשיבות רבה בהשגת ייצוג הולם של נשים בוועדות השופטים של פרסי ישראל, ורואה עצמו מחוייב לנקוט מאמצים – סבירים ואקטיביים – כדי להשתדל להביא לכך שיושג בפועל ייצוג כזה של נשים המתאימות לשמש בוועדות, וזאת בהתאם לדין [...]". לצד זאת, הודגש כי "שיקול זה [ייצוג הולם – א.ש.] אינו השיקול היחיד, ולצידו מובאים בחשבון שיקולים נוספים [...] וזאת גם בהתאם לסעיף 16ב(ב) לחוק שיווי זכויות האשה, המדבר על ייצוג הולם 'בנסיבות העניין' (ההדגשות במקור – א.ש.). בהקשר זה צויין במכתב כי שר החינוך ישיקול, בין היתר, את מצויינות חברי הוועדה בתחומם וכן את הגיוון המוסדי והדיסציפלינרי.

4. ביום 24.3.2019 הגישו העותרים לבית משפט זה הודעת עדכון בה הבהירו כי הם עומדים על עתירתם. העותרים הסכימו כי היקף הייצוג של נשים בשנה הנוכחית בוועדות הינו סביר וראוי, ואף עונה על דרישות סעיף 16ב(ב) לחוק שיווי זכויות האישה. ואולם, העותרים סבורים כי נתונים אלו מתארים את הרכבי הוועדות בשנת 2019 בלבד – כלומר, מדובר ביוצאים מן הכלל שאינם מעידים על הכלל. בהתאם לכך, ביקשו העותרים "התחייבות מפורשת יותר, ודווקנית יותר של המשיבים, התחייבות שיהיה בה תוכן ממשי שיבטיח כי הנתון המספרי של ייצוג הנשים בוועדות השנה יהיה בגדר ברירת המחדל בכל שנה עוקבת".

5. המשיבים נתבקשו למסור את תגובתם לעתירה, וזו הוגשה על ידי המדינה ביום 25.3.2019. בתגובתה חזרה המדינה על הדברים שנאמרו במכתב. המדינה הוסיפה וטענה כי בשל הצורך לשיקול בכל מינוי ומינוי שיקולים חשובים נוספים, מעבר לייצוג נשים, אין בידה להתחייב על הרכב הוועדות בשנים הבאות. יתרה מכך: המדינה ביקשה שנורה על מחיקת העתירה. לטענתה, לעותרים אין כל טענה לגבי הרכבי הוועדות לשנה הנוכחית, ועל כן העתירה התייתרה.

6. סבורני כי העתירה הפכה לתיאורטית, ועל כן דינה להידחות על הסף.

7. הסעד שנתבקש על ידי העותרים הוא הבטחת ייצוגן ההולם של נשים בוועדות. מתשובת המדינה עולה כי בשנה הנוכחית קיים ייצוג הולם, שכן נשים מהוות כמעט מחצית מחברי הוועדות השונות, וכשליש מיושבי ראשן. העותרים מסכימים כי מדובר בייצוג הולם, ואין בפיהם שום טענה באשר להרכב הוועדות לשנה הנוכחית. לפיכך, העתירה שלפנינו התייגה הלכה למעשה, ואינה נדרשת לפתרון סכסוך בר-קיימא. הלכה היא עמנו כי אין להיזקק לעתירות בעלות אופי תיאורטי (ראו בג"ץ 1181/03 אוניברסיטת בר-אילן נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 30 לפסק דינה של השופטת א' פרוקצ'יה (2011)). ואולם, ייתכנו מקרים חריגים בהם ניתן יהיה לסטות מכלל זה: למשל, כאשר הצדדים כבר השקיעו השקעה ניכרת בהליך, אשר החל להתברר כסכסוך קונקרטי ולהכרעה בו יש חשיבות עקרונית (ראו שם, פסקה 31 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה (להלן: חריג ההשקעה)); או כאשר העתירה מעלה שאלה חשובה ועקרונית שמבחינה מעשית לא ניתן לקבוע לגביה הלכה אלא כאשר היא מוצגת כשאלה כללית שאינה קשורה למקרה הקונקרטי – זאת, לנוכח שינוי נסיבות שעשוי לחזור על עצמו, ולייתר את הצורך המיידית בהכרעה (ראו בג"ץ 73/85 סיעת "כך" נ' יושב ראש הכנסת, פ"ד לט(3) 141, פסקה 2 לפסק דינו של השופט א' ברק (כתוארו אז) (1985)) (להלן: חריג הצורך). חריג זה הוא מקבילה של הדוקטרינה החוקתית האמריקנית "[conduct] capable of repetition yet evading review" (Roe v. Wade, 410 U.S. 113, 125 (1973)).

8. ברי הוא, כי המקרה הנוכחי איננו נופל בגדרם של חריגים אלו. חריג ההשקעה אינו מתקיים שכן לא מדובר בהליך שהצדדים השקיעו בו השקעה ניכרת. חריג הצורך אף הוא לא מתקיים מאחר שסוגיית הייצוג ההולם איננה מן הסוג שנוטה לחמוק מביקורת שיפוטית, ואין כל מניעה שהיא תידון ותוכרע, אם תתעורר, בשנים הבאות בגדרו של הליך בעל נפקות מעשית.

9. העתירה נדחת אפוא בלא צו להוצאות.

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט